

Věc C-576/20

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

4. listopadu 2020

Předkládající soud:

Oberster Gerichtshof (Rakousko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

13. října 2020

Žalobkyně:

CC

Žalovaný:

Pensionsversicherungsanstalt

Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr, Rakousko) jakožto soud rozhodující o opravných prostředcích „Revision“ ve věcech pracovního práva a práva sociálního zabezpečení [omissis] vydal ve sporu ve věci práva sociálního zabezpečení, který vede strana žalující CC [omissis] a jehož předmětem je starobní důchod, na základě opravného prostředku „Revision“ podaného stranou žalující proti rozsudku Oberlandesgericht Wien (vrchní zemský soud ve Vídni, Rakousko) jakožto odvolacího soudu ve věcech pracovního práva a práva sociálního zabezpečení ze dne 26. května 2020, [omissis] kterým byl potvrzen rozsudek Arbeits- und Sozialgerichts Wien (soud pro pracovní a sociální záležitosti ve Vídni, Rakousko) ze dne 26. března 2019 [omissis], v neveřejném zasedání

u s n e s e n í

tohoto znění:

A. Soudnímu dvoru Evropské unie se k rozhodnutí předkládá následující předběžná otázka:

1. Musí být čl. 44 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení

(ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby členský stát příslušný pro poskytování starobního důchodu, podle jehož právních předpisů žadatelka o důchod s výjimkou dob péče o dítě po celý svůj pracovní život vykonávala zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost, zohlednil doby péče o dítě strávené v jiných členských státech, již z toho důvodu, že tato žadatelka o důchod ke dni, kdy podle právních předpisů tohoto členského státu začala být u dotyčného dítěte brána v úvahu doba péče o dítě, nevykonávala ani zaměstnání, ani samostatnou výdělečnou činnost?

V případě záporné odpovědi na první otázku:

2. Musí být čl. 44 odst. 2 první část první věty nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, vykládán v tom smyslu, že členský stát, který je příslušný podle hlavy II nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, k dobám péče o dítě podle svých právních předpisů nepřihlíží obecně, nebo k nim nepřihlíží pouze v konkrétním případě?

B. [omissis] [omissis] [přerušeni řízení]

Odůvodnění:

[1] **I. Předmět řízení a skutkový stav:**

[2] Paní CC se narodila v roce 1957. V období od 4. října 1976 do 28. srpna 1977 získala jako učeň v Rakousku v rámci povinného pojištění 11 měsíců přispívání. Po skončení svého studia získala od 1. ledna 1982 do 30. září 1986 v rámci povinného pojištění na základě samostatné výdělečné činnosti vykonávané v Rakousku dalších 57 měsíců přispívání.

[3] Od října 1986 se paní CC přesunula do Spojeného království a absolvovala tam studium. Začátkem listopadu 1987 se přestěhovala do Belgie. V Belgii dne 5. prosince 1987 porodila syna a dne 23. února 1990 [tam porodila] dalšího syna. Následně s dětmi nejprve pobývala v Belgii, poté od 5. prosince 1991 do 31. prosince 1991 v Maďarsku a konečně od 1. ledna 1993 do 8. února 1993 ve Spojeném království. V období od 5. prosince 1987 do 8. února 1993 se paní CC věnovala péči o své děti a jejich výchově. Nevykonávala žádnou výdělečnou činnost a ani ve Spojeném království, ani v Belgii, ani v Maďarsku nezískala žádné doby pojištění pro účely důchodového pojištění. Paní CC v tomto období ani nedostávala žádnou dávku poskytovanou na základě výchovy dětí nebo péče o ně.

[4] Dne 8. února 1993 se paní CC vrátila do Rakouska, kde následně vykonávala závislou a samostatnou výdělečnou činnost a až do října 2017 získávala na základě výdělečné činnosti doby pojištění pro účely důchodového pojištění.

[5] **II. Relevantní ustanovení unijního práva:**

- [6] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (*dále jen „prováděcí nařízení 987/2009“*):

„Článek 44

Zohlednění dob péče o dítě

1. Pro účely tohoto článku se ‚dobou péče o dítě‘ rozumí každá doba, která se započítává podle právních předpisů členského státu v oblasti důchodů nebo která zakládá nárok na doplatek k důchodu výslovně z toho důvodu, že daná osoba pečovala o dítě, bez ohledu na způsob výpočtu těchto dob pojištění a bez ohledu na to, zda tyto doby vzniknou během péče o dítě nebo jsou přiznány zpětně.

2. Pokud se podle práva členského státu, který je příslušný podle hlavy II základního nařízení, k době péče o dítě nepřihlíží, instituce členského státu, jehož právní předpisy podle hlavy II základního nařízení se na dotýčnou osobu vztahovaly z důvodu výkonu činnosti formou zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti ke dni, kdy podle těchto právních předpisů doba péče o dítě začala být u dotýčného dítěte brána v úvahu, zůstává nadále odpovědná za zohlednění této doby jako doby péče o dítě podle jeho právních předpisů, jako by taková péče o dítě probíhala na jeho vlastním území.

3. Odstavec 2 se nepoužije, pokud se na dotýčnou osobu vztahují nebo začnou vztahovat právní předpisy jiného členského státu z důvodu výkonu zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti.“

- [7] **III. Vnitrostátní právo:**

- [8] A) Allgemeines Pensionsgesetz (všeobecný zákon o důchodech), BGBl I 2004/142 (dále jen „APG“):

„Starobní důchod, nárok

§ 4. (1) Pojištěná osoba má nárok na starobní důchod po dosažení 65. roku života (řádný důchodový věk), pokud k rozhodnému dni [§ 223 odst. 2 (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz) (všeobecný zákon o sociálním pojištění, dále jen „ASVG“)] podle tohoto nebo jiného spolkového zákona získala nejméně 180 měsíců pojištění, z nichž bylo nejméně 84 získáno na základě výdělečné činnosti (minimální doba pojištění). [...]

Starobní důchod, výše

§ 5. (1) Výše hrubé měsíční dávky se – aniž jsou dotčena zvláštní navýšení podle § 248 odst. 1 ASVG, § 141 odst. 1 [Gewerbliches Sozialversicherungsgesetz (zákon o sociálním pojištění živnostníků, dále jen „GSVG“) a § 132 odst. 1 [Bauern-Sozialversicherungsgesetz (zákon o sociálním pojištění zemědělců, dále jen

„BSVG“) – rovná celkovému zůstatku [důchodového konta] (§ 11 bod 5) zjištěnému k rozhodnému dni (§ 223 odst. 2 ASVG), vydělenému 14. [...]

§ 16. [...] (3a) Pro účely splnění minimální doby pojištění podle § 4 odst. 1 se za měsíce pojištění považují rovněž náhradní doby péče o dítě podle § 227a ASVG, § 116a GSVG a § 107a BSVG, které byly získány před 1. lednem 2005.

(6) Odchylně od § 4 odst. 1 se důchodový věk pojištěnek, které dosáhnou 60. roku života před 1. lednem 2024, určuje podle § 253 odst. 1 ASVG (§ 130 odst. 1 GSVG, § 121 odst. 1 BSVG); [...].“

[9] B) Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (všeobecný zákon o sociálním pojištění), BGBl 1955/189 (ASVG):

„Doby pojištění

§ 224 Dobami pojištění se rozumí doby přispívání uvedené v § 225 a 226 a náhradní doby uvedené v § 227, 227a, 228, 228a a 229.

[...]

Náhradní doby za doby péče o dítě z doby po 31. prosinci 1955 a před 1. lednem 2005

§ 227a. (1) Za náhradní doby z doby po 31. prosinci 1955 a před 1. lednem 2005 se mimoto v odvětví důchodového pojištění, do kterého spadá poslední předchozí doba přispívání, resp. neexistuje-li taková doba, do které spadá první následující doba přispívání, u pojištěnky (pojištěnce), která (který) skutečně a převážně pečoval(a) o své dítě (odst. 2), považuje doba této péče v tuzemsku v rozsahu nejvýše 48 kalendářních měsíců, počítaných od narození dítěte. V případě vícečetného porodu se tato doba prodlužuje na 60 kalendářních měsíců.

(2) Za dítě ve smyslu odstavce 1 se považují:

1. děti pojištěné osoby;

[...]

(3) Dojde-li před uplynutím doby 48 kalendářních měsíců (doby 60 kalendářních měsíců) k narození (osvojení, převzetí dítěte do bezúplatné péče) dalšího dítěte, trvá tato doba jen do tohoto dalšího narození (osvojení, převzetí dítěte do bezúplatné péče); [...].

(4) Nárok odvozený od jednoho a téhož dítěte v příslušných obdobích náleží pouze osobě, která o dítě skutečně a převážně pečovala. [...]

[...]

(8) Za každý náhradní měsíc získaný na základě péče o osvojené dítě nebo dítě svěřené do pěstounské péče (odst. 2 body 5 a 6) se z prostředků vyrovnávacího fondu pro rodinné dávky (Ausgleichsfonds für Familienbeihilfen) hradí příspěvek ve výši 22,8 % vyměřovacího základu pro odvod pojistného. Vyměřovacím základem pro odvod pojistného za kalendářní den je částka uvedená v § 76b odst. 4 ve znění účinném k 31. prosinci 2014.“

[10] Ustanovení § 116a GSVG je v podstatě obdobou § 227a ASVG.

[11] IV. Argumenty a návrhová žádání účastníků řízení:

[12] Paní CC dne 11. října 2017 u žalovaného Pensionsversicherungsanstalt (penzijní pojišťovací ústav, Rakousko, dále jen „PVA“) požádala o přiznání starobního důchodu.

[13] Rozhodnutím ze dne 29. prosince 2017 PVA paní CC od 1. listopadu 2017 přiznal starobní důchod ve výši 1 079,15 eura měsíčně. PVA při výpočtu důchodu zohlednil 366 měsíců pojištění získaných v Rakousku, a to včetně 14 měsíců náhradních dob z důvodu péče o dítě od ledna 1993 do února 1994.

[14] Svou žalobou podanou proti tomuto rozhodnutí se paní CC domáhá přiznání vyššího starobního důchodu. Podle ní se pro účely výpočtu tohoto důchodu musí jako náhradní doby zohlednit rovněž doby péče o dítě ve členských státech Spojené království, Belgie a Maďarsko od 5. prosince 1987 do 31. ledna 1993 (62 měsíců).

[15] PVA proti tomu namítá, že započtení zahraničních dob péče o dítě podle článku 44 prováděcího nařízení 987/2009 nepřichází v úvahu, protože paní CC bezprostředně před započtením péče o dítě nevykonávala výdělečnou činnost a péče o dítě se uskutečnila v členských státech, které v zásadě stanoví započtení dob péče o dítě.

[16] V. Dosavadní řízení:

[17] Soud prvního stupně [Arbeits- und Sozialgericht Wien (soud pro pracovní a sociální záležitosti ve Vídni)] žalobu zamítl, protože nejsou splněny podmínky, které pro započtení dob péče o dítě, které byly získány v jiných členských státech, stanoví článek 44 prováděcího nařízení 987/2009.

[18] Soud druhého stupně [Oberlandesgericht Wien (vrchní zemský soud ve Vídni)] tento rozsudek potvrdil. Zastával právní názor, že se v případě článku 44 prováděcího nařízení 987/2009 jedná o omezení svobody pohybu občanů Unie, které je podle článku 21 SFEU přípustné.

[19] Proti tomuto rozhodnutí paní CC podala opravný prostředek „Revision“ k Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr). Navrhuje, aby bylo vyhověno její žalobě. PVA se řízení o opravném prostředku „Revision“ neúčastnil.

[20] **VI. Odůvodnění předběžných otázek:**[21] K první otázce:

[22] Z článku 97 prováděcího nařízení 987/2009 a článku 91 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (dále jen „nařízení 883/2004“) vyplývá, že tato nařízení již byla platná jak v době podání žádosti o přiznání starobního důchodu (dne 11. října 2017), tak v době vydání napadeného rozhodnutí PVA (dne 29. prosince 2017). Podle názoru Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) jsou tedy v projednávaném případě použitelná *ratione temporis* [rozsudek Soudního dvora (ze dne 19. července 2012,) *Reichel-Albert*, C-522/10, ECLI:EU:C:2012:475, bod 26 a násl.]. Z článku 2 odst. 1 a čl. 3 odst. 1 písm. d) nařízení 883/2004 vyplývá, že v případě paní CC je dotčena oblast osobní a věcné působnosti tohoto nařízení.

[23] Arbeits- und Sozialgericht Wien (soud pro pracovní a sociální záležitosti ve Vídni) správně poznamenal, že PVA jako náhradní dobu z důvodu péče o děti podle ASVG uznal leden 1993 – kdy paní CC se syny před návratem do Rakouska, kde byla od února 1993 výdělečně činná, pobývala ve Spojeném království. Pro projednávanou věc jsou tedy v podstatě relevantní doby péče o dítě, které paní CC od prosince 1987 do prosince 1992 získala v Belgii (a jeden měsíc v Maďarsku). V tomto období ještě nebylo použitelné nařízení 883/2004, nýbrž jeho předchůdce, nařízení Rady (ES) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství (dále jen „nařízení 1408/71“). Podle názoru Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) je však podle čl. 87 odst. 2 a 3 nařízení 883/2004 pro účely stanovení nároku paní CC tyto doby třeba vzít v úvahu [ve stejném smyslu k čl. 94 odst. 2 a 3 nařízení 1408/71 rozsudek Soudního dvora (ze dne 7. února 2002,) *Kauer*, C-28/00, ECLI:EU:C:2002:82, body 22 až 24].

[24] Aby v projednávaném případě vůbec mohla být dána příslušnost Rakouska pro započtení dob péče o dítě, které paní CC získala v Belgii a Maďarsku, pro účely jejího nároku na starobní důchod, musely by být splněny podmínky uvedené v článku 44 prováděcího nařízení 987/2009 (v tomto ohledu viz stanovisko generálního advokáta *N. Jääskinena* ve věci *Reichel-Albert*, C-522/10, ECLI:EU:C:2012:114, bod 62 a násl.). Podmínka uvedená v čl. 44 odst. 3 prováděcího nařízení 987/2009 není splněna, protože paní CC ani v Belgii, ani v Maďarsku nevykonávala zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost. I za předpokladu, že v projednávaném případě k dobám péče o dítě nepřihlízí (čl. 44 odst. 2 první věta prováděcího nařízení 987/2009) ani Belgie, ani Maďarsko [jakožto příslušné členské státy bydliště podle čl. 11 odst. 3 písm. e) nařízení 883/2004], by podpůrná příslušnost Rakouska podle čl. 44 odst. 2 druhé [části] věty prováděcího nařízení 987/2009 nepřicházela v úvahu, protože paní CC v prosinci 1987 (to je doba, kdy začala být brána v úvahu doba péče o jejího prvního syna) v Rakousku nevykonávala ani zaměstnání, ani výdělečnou činnost.

- [25] Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) si proto klade otázku týkající se výkladu článku 44 prováděcího nařízení 987/2009, kterou je za účelem rozhodnutí o předběžné otázce třeba předložit Soudnímu dvoru Evropské unie.
- [26] *Možné porušení primárního práva:*
- [27] Článek 21 SFEU občanům Unie zaručuje právo svobodně se pohybovat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.
- [28] Článek 44 prováděcího nařízení 987/2009 byl unijním normotvůrcem zaveden v reakci na judikaturu Soudního dvora ve věcech *Elsen* [rozsudek Soudního dvora (ze dne 23. listopadu 2000,) C-135/99, ECLI:EU:C:2000:647] a *Kauer*, jejíž dosah měl být omezen [bod 14 odůvodnění prováděcího nařízení 987/2009, stanovisko generálního advokáta *N. Jääskinena* (ve věci *Reichel-Albert*, C-522/10), EU:C:2012:114, bod 3). Toto ustanovení lze každopádně považovat za prováděcí pravidlo, které přípustným způsobem omezuje právo na volný pohyb uvedené v článku 21 SFEU. Vyplývá to již z okolností, že účelem nařízení 883/2004 a prováděcího nařízení 987/2009 není harmonizace nebo byť i jen sblížení, nýbrž pouze koordinace systémů sociálního zabezpečení vytvořených členskými státy; pojištěnci nemohou požadovat, aby jejich přestěhování do jiného členského státu nemělo žádný dopad na druh nebo výši dávky, na kterou mohli vznést nárok v zemi svého původu [rozsudek Soudního dvora (ze dne 14. března 2019), *Vester*, C-134/18, ECLI:EU:C:2019:212, bod 32 a další]. Podle čl. 1 písm. t) nařízení 883/2004 se otázka, jaké doby musí být uznány jako doby pojištění a jakou mají povahu, vždy řídí právem státu, ve kterém byly tyto doby získány [rozsudek Soudního dvora (ze dne 18. dubna 2013,) *Mulders*, C-548/11, ECLI:EU:C:2013:249, bod 37].
- [29] Proti tomu však hovoří skutečnost, že paní CC – stejně jako zejména paní Kauer – pracovala a doby pojištění získala výlučně v Rakousku, takže lze tvrdit, že tato okolnost může na základě primárního práva vytvořit dostatečnou vazbu k rakouskému systému sociálního zabezpečení [(rozsudek Soudního dvora ze dne 7. února 2002, *Kauer*, C-28/00,) EU:C:2002:82, bod 32; ECLI:EU:C:2012:114, bod 35). Je pravda, že skutkové okolnosti projednávaného případu se liší od věci *Kauer*. Na rozdíl od paní Kauer totiž paní CC v době, kdy se narodily její děti, již nepobývala v Rakousku. Skutkové okolnosti projednávaného případu jsou naproti tomu srovnatelné se skutkovými okolnostmi ve věci *Reichel-Albert*. Je pravda, že Soudní dvůr v této věci ještě rozhodl na základě nařízení 1408/71, které neobsahovalo žádné ustanovení srovnatelné s článkem 44 nařízení 883/2004. Soudní dvůr však okolnost, že se jeho rozhodnutí zakládá na primární právu, zdůraznil zejména poukazem na skutečnost, že pravidlo o určení příslušnosti uvedené v čl. 13 odst. 2 písm. f) nařízení 1408/71 [viz nyní čl. 11 odst. 3 písm. e) nařízení 883/2004], které bylo zavedeno až v roce 1991 a ještě tedy nebylo použitelné a podle něhož by během dob péče o dítě byla dána příslušnost Belgie jakožto státu bydliště, by nemohlo nic změnit na dostatečné vazbě paní *Reichel-*

Albert k německému systému sociálního zabezpečení, jejíž existenci je třeba uznat.

- [30] *Možné porušení unijní zásady ochrany legitimního očekávání:*
- [31] Vzhledem k tomu, že nařízení 1408/71 neobsahovalo žádné ustanovení srovnatelné s článkem 44 nařízení 883/2004 a paní CC dané doby péče o dítě získala v období, které časově spadá do působnosti tohoto nařízení, hovoří – vychází-li se z již uvedené judikatury Soudního dvora – i v projednávaném případě při prvotním posouzení závažné důvody pro to, aby byly belgické a maďarské doby péče o dítě kvalifikovány jako doby péče o dítě, které je třeba posuzovat podle rakouského práva, protože v oblasti působnosti nařízení 1408/71 by bylo třeba vycházet z dostatečné vazby paní CC k rakouskému systému sociálního zabezpečení. V tomto ohledu by se situace paní CC poté, co dne 1. května 2010 vstoupil v platnost článek 44 prováděcího nařízení 987/2009, tedy dlouho po absolvování daných dob péče o děti, zhoršila.
- [32] Podle ustálené judikatury Soudního dvora je zásada ochrany legitimního očekávání součástí právního řádu Unie a členské státy ji musejí dodržovat při provádění předpisů Unie [rozsudek Soudního dvora (ze dne 11. července 2002,) *Marks & Spencer*, C-62/00, ECLI:EU:C:2002:435, bod 44]. Je pravda, že s touto zásadou je v zásadě v souladu, aby se nová právní úprava použila na budoucí účinky situací vzniklých v době působnosti dřívější právní úpravy. Tato zásada ale brání tomu, aby změna vnitrostátní právní úpravy zbavila oprávněného se zpětnou účinností nároku, který nabyt na základě dřívější právní úpravy [rozsudek Soudního dvora (ze dne 12. května 2011,) *Enel Maritsa Iztok 3*, C-107/10, ECLI:EU:C:2011:298, bod 39]. V souladu s tím musí být hmotněprávní pravidla Unie vykládána tak, že se na situace vzniklé před jejich vstupem v platnost vztahují pouze tehdy, pokud z jejich znění, cíle a struktury jasně vyplývá, že jim musí být přiznán takový účinek [rozsudek Soudního dvora (ze dne 11. prosince 2008,) *Kommise v. Freistaat Sachsen*, C-334/07 P, ECLI:EU:C:2008:709, bod 44)].
- [33] Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) neopomíná skutečnost, že článek 44 prováděcího nařízení 987/2009 může být zcela v souladu se zásadou ochrany legitimního očekávání, protože toto ustanovení upravuje (pouze) budoucí účinky – získání a výši starobního důchodu – dob péče o dítě, které byly získány před jeho vstupem v platnost. Paní CC však příspěvky vždy odváděla pouze do rakouského systému sociálního zabezpečení a byla výdělečně činná pouze v Rakousku. Již v době vstupu článku 44 prováděcího nařízení 987/2009 v platnost existovala dostatečná vazba k rakouskému systému sociálního zabezpečení. Podle názoru Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soudní dvůr) je tedy možné, že paní CC nabyla legitimní očekávání, do kterého článek 44 prováděcího nařízení 987/2009 zasahuje způsobem, který porušuje zásadu ochrany legitimního očekávání.

[34] *Ke druhé otázce:*

[35] PVA tvrdil, že paní CC dané doby péče o dítě získala ve státech, které v zásadě stanoví započtení dob péče o dítě. Ohledně této otázky zatím v řízení nebyla učiněna žádná zjištění. V případě záporné odpovědi na první otázku tak vyvstává další otázka, co znamená, když čl. 44 odst. 2 první část věty prováděcího nařízení stanoví, že členský stát, který je příslušný podle ustanovení hlavy II nařízení 883/2004, k době péče o dítě „nepřihlíží“. Toto ustanovení lze jednak chápat tak, že tento členský stát dobu péče o dítě nezapočítává v daném konkrétním případě, nebo tak že tento stát zcela obecně ve výčtu svých dob důchodového pojištění nezná doby péče o dítě [stanovisko generálního advokáta *N. Jääskinena* (ve věci *Reichel- Albert*), EU:C:2012:114, bod 67].

[36] **VII. Přerušení řízení:**

[37] [omissis] [procesní záležitosti]

[omissis] Ve Vídni dne 13. října 2020

[omissis]

PRACOVNÍ DOKUMENT